

УДК 005.51

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ПЛАНУВАННЯ»

Коршунов Є.А., аспірант (ХНЕУ)

Анотація. В статті розглянуті основні погляди вчених щодо визначення категорії «планування», запропоновано доповнення категорії «планування» з урахуванням кризових умов функціонування промислових підприємств України.

Ключові слова: планування, управлінська діяльність, підприємство, альтернатива, вибір.

Актуальність. В досить насиченому і конкурентному середовищі, якщо підприємства мають бажання працювати, а в теперішніх умовах і виживати, їм необхідно піклуватись про те, що вони виробляють, з якою ціною на власні вироби виходити на ринок, за рахунок яких напрямів можна оптимізувати структуру їх витрат, знайти нових замовників, і в цих напрямках важливість планування досить важко переоцінити, тому що воно дає можливість передбачати і діяти випереджаючи час.

Питанням планування присвячені роботи як іноземних, так і вітчизняних вчених, серед яких треба виділити: Р. Акоффа., Бенвеністе Г., Богатирьова А.М., Брю С.Л., Бухалкова М.І., Вачугова Д.Д., Ильина А.И. Осипова В.І., Хойера В. та інших [1-14]. В працях цих вчених планування розглядається, як процес досягнення майбутніх цілей підприємства, що є досить суперечливим моментом, тому що не береться до уваги короткострокова діяльність підприємств. Досить важко досягати цілей у майбутньому, без належного розвитку короткострокової діяльності підприємств.

Постановка завдання. Мета написання даної статті полягає в визначенні та доповненні категорії «планування».

Результат дослідження. Як зазначав Р.Акофф: «Потреба в комплексному плануванні настільки очевидна і настільки велика, що будь-якому важко заперечувати проти нього. Але ще важче таке планування зробити корисним. Планування – один із самих складних і нелегких видів розумової праці, доступних людині. Не біда, якщо планування не вдається реалізувати добре, але неможливо змиритись з тим, що воно ведеться як-небудь» [1, с.14].

Вдало говорить про роль планування у своїй праці «Опанування політики планування» Бенвеністе Гай: «Чому ми плануємо? Тому що піклуємось про те, що повинно вироблятися. Тому що ми хочемо передбачати і діяти, випереджаючи час. Тому що ми можемо уникнути помилок і використати можливості. Ця парадигма завжди присутня в плануванні. Найбільш важливо усунення невизначеності і уникнення помилок

впливає на поведінку співробітників в організаціях, а прийнятий план дій впливає на планування» [2, с.107].

Для деяких авторів «Планування – це дія, розроблена завчасно» [7, с.1].

Для інших авторів «Планування – це проект бажаного майбутнього і ефективні способи його досягнення» [8, с.31].

Цілий ряд визначень дає в своїх роботах В.А. Горемікін: «Планування – це процес обробки інформації по обґрунтуванню майбутніх цілей, визначення найкращих способів досягнення цілей» [8, с.7], «Планування свідомо обґрунтоване визначення і підтримка необхідних пропорцій розвитку фірми», «Планування – система планових розрахунків підприємницької діяльності» [8, с.10]

У Великій Радянській Енциклопедії планування трактується у дещо вузькому змісті так: «Сукупність методів і способів, які дозволяють вибрати із багатьох можливих варіантів розвитку господарюючого суб'єкта найкращий (оптимальний), який забезпечить найбільш ефективно використання ресурсів» [2].

В сучасній Економічній енциклопедії зазначається, що планування – це особлива форма діяльності, змістом якої є розробка і реалізація планів, а планування на підприємстві – це: 1) складова процесу формування і виконання державного плану економічного і соціального розвитку країни; 2) сукупність управління виробництвом [9, с.749-751], а план – це найвища та найскладніша форма (модель) майбутнього, що передбачає виділення ресурсів та систему заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей і завдань [9, с.747].

Відомі вчені Т. Сааті і К. Кернс дають такі визначення планування як діяльності: «Планування – орієнтоване на майбутню діяльність по прийняттю рішень, яке включає призначення і вибір» [11, с.98]; «Планування – прагматична діяльність, яка пов'язана з вибором розумних напрямів діяльності із набору альтернатив» [11, с.104]. Бухалков М.І. зазначає: «... планування – це взаємопов'язана наукова та практична діяльність людей, предметом визначення якої являється система вільних ринкових відносин між працею та

капіталом в ході виробництва, розподілу та споживання матеріальних цінностей» [6, с.11].

Ряд авторів визначає планування як роботу: «Планування – робота, свідомо вписана в поточну діяльність організації і ціллю якої є об’єктивне врахування майбутнього» [12, с.101].

Багато вчених поєднують планування із прийняттям рішень: «Планування – це інтегрована структура рішення [17, с.32], або «Планування – це процес завчасного прийняття рішень і оцінки взаємопов’язаної сукупності рішень в ситуації, коли передбачається, що бажаний стан в майбутньому навряд чи наступить, якщо не прийняти спеціальних заходів, і якщо, врахувати це, можна збільшити ймовірність досягнення результату» [2, с.17].

Англійський вчений Дж. Ріггс відмічає, що планування «включає в себе визначення шляхів досягнення поставлених цілей і оцінку засобів реалізації наявних варіантів. Рахуючи що ціль планування – обґрунтування рішень» [16].

Багато авторів відмічають направленість планування на максимальну ефективність. І в цьому сенсі слушною є думка відомого українського вченого, доктора економічних наук, професора В. Беседіна [13] про те, що планування є вічною категорією, бо суспільство у всі часи вирішувало проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів і такого управління ними, яке дає можливість досягти максимального задоволення різноманітних потреб людей. «Планування – процес розробки і прийняття рішення, направлено на досягнення

цілей при максимальній ефективності функціонування об’єктів управління [13, с.5].

Відомі класики економісти Брю С.Л. та Маконел К.Р., відмічають, що планування – це найважливіша складова сучасної економічної науки, що досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів та управління ними з ціллю досягнення максимального задоволення матеріальних потреб людини [5].

Можна погодитись з професорами Д.Д. Вачуговим та В.Ф. Весніним, які зазначають, що «планування – це не одиничний акт, а інтегруюча діяльність, ціль якої – забезпечити максимальну ефективність функціонування фірми і вирішення поставлених завдань» [7].

Німецький економіст Вольфганг Хойер зазначає, що планування завжди «... орієнтується за даними минулого, але прагне визначити і контролювати розвиток підприємства у перспективі» [14].

Важко погодитись з таким визначенням, оскільки відповідного до нього планування орієнтується лише на минуле, не враховуючи теперішнього та майбутнього.

Проаналізувавши погляди різних вчених щодо визначення категорії планування [1-17], автор пропонує розділити їх на три економічні групи:

- планування – це процес;
- планування – це сукупність методів;
- планування – це вид діяльності.

Згрупуємо наведені визначення в табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнення поглядів різних вчених щодо визначення категорії «планування»

Група	Автор	Визначення	Джерело
1	2	3	4
Процес	Б. Гай	Процес піклування про те, що повинно вироблятися, тому що ми можемо уникнути помилок і використати можливості.	[2]
	Осипов В.І.	Процес, який дозволяє зв’язати всі галузі, об’єднання і підприємства в цілісну виробничо-господарську систему, і забезпечити її розвиток у напрямі досягнення загальних цілей.	[13]
	Горемікін В.А.	Процес обробки інформації по обґрунтуванню майбутніх цілей, визначення найкращих способів досягнення цілей.	[8]
	Дж. Ріггс	Процес обґрунтування рішень.	[16]
	Брю С.Л., Маконел К.Р.	Процес, який досліджує проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів та управління ними з ціллю досягнення максимального задоволення матеріальних потреб людини.	[5]
	Хойер В.	Процес, який орієнтується на дані минулого, але прагне визначити і контролювати розвиток підприємства у перспективі.	[14]

1	2	3	4
Сукупність методів	Schwendiman J.S.	Сукупність методів, розроблених завчасно.	[17]
	Sawyer G.C.	Методи бажаного майбутнього і ефективні способи його досягнення.	[17]
	Большая Советская Энциклопедия	Сукупність методів, які дозволяють вибрати із багатьох можливих варіантів розвитку суб'єкта найкращий (оптимальний), який забезпечить найбільш ефективне використання ресурсів.	[4]
Вид діяльності	Р. Акофф	Один із самих складних і нелегких видів розумової праці, доступних людині.	[1]
	Богатирьев А.М.	Практична діяльність в сфері виробництва, розподілу і споживання суспільних благ, яка вивчає можливість використання об'єктивних законів розвитку ринкової економіки для вирішення проблем вибору соціально-економічних цілей діяльності окремих підприємницьких структур і держави в цілому.	[3]
	Ильин А.И.	Самостійна галузь знань, спеціалізований вид управлінської діяльності.	[10]
	Сучасна економічна енциклопедія	Особлива форма діяльності, змістом якої є розробка і реалізація планів.	[9]
	Кернс К.	Прагматична діяльність, яка пов'язана з вибором розумних напрямів діяльності із набору альтернатив.	[11]
	Бухалков М.І.	Взаємопов'язана наукова та практична діяльність людей, предметом визначення якої є система вільних ринкових відносин між працею і капіталом в ході виробництва, розподілу та споживання матеріальних цінностей.	[6]
	Кинг У., Клиланд Д.	Робота, свідомо вписана в поточну діяльність організації і метою якої є об'єктивне врахування майбутнього.	[12]
	Вачугов Д.Д., Веснін В.Ф.	Це не одиничний акт, а інтегруюча діяльність, мета якої забезпечити максимальну ефективність функціонування фірми і вирішення поставлених завдань.	[7]

Роблячи аналіз економічної групи «планування – це процес», слід зазначити, що перевага даної групи полягає в тому, що планування являє собою невід'ємну частину управління та дає змогу зв'язати всі структурні об'єднання підприємства в цілісну виробничо-господарську систему, і забезпечити її розвиток в напрямі досягнення поставлених цілей, звідси витікає і вибір цілей та визначення найкращих способів їх реалізації. Що стосується її мінусів, то на думку автора до них можна віднести те, що у різних структурних об'єднань підприємства можуть бути різні цілі, та різні напрями їх

досягнення та реалізації. Тому керівництву підприємства може бути дуже важко знайти оптимальні рішення, які б об'єднали всі структурні групи підприємства над досягненням однієї мети.

Роблячи аналіз економічної групи «планування – це сукупність методів», слід зазначити, що перевага даної групи полягає в тому, що планування дає змогу розробляти певні дії завчасно та шукати ефективні способи їх досягнення. Також ця економічна група дозволяє вибрати із багатьох методів найкращий (оптимальний) для даного суб'єкта

господарювання, який забезпечить найбільш ефективно використання обмежених ресурсів підприємства. Що стосується мінусів, то до їх числа можна віднести те, що для прийняття певних управлінських рішень керівництвом підприємства, не обов'язково використовувати існуючі методи планування, тому що управлінські рішення можуть прийматись і на інтуїтивному рівні керівників підприємства.

Аналізуючи економічну групу «планування – це вид діяльності», слід зауважити, що перевага даної групи полягає в тому, що по перше, воно залежить від можливостей розумової діяльності людей, які ним займаються, звідси і відбувається вибір соціально-економічних цілей діяльності окремих підприємницьких структур і держави в цілому, напрямів діяльності із набору можливих альтернатив. По друге, це інтегруюча діяльність, ціль якої полягає в забезпеченні максимальної ефективності функціонування підприємства та вирішенні поставлених завдань. Що стосується мінусів, слід зазначити, що дуже небезпечно ставити в залежність напрями та саму діяльність підприємства тільки від можливостей розумової діяльності людей, які в ньому працюють, тому що, досягнення поставленої мети залежить ще й від великої кількості зовнішніх факторів, які впливають та визначають подальші напрями діяльності підприємства. І для одних працівників, планування може бути інтегруючою діяльністю, а для інших не бути.

Висновки. Після аналізу трактувань різних вчених щодо визначення категорії «планування», виділення трьох економічних груп, визначаючих, що ж являє собою планування, зазначення їх переваг та мінусів, автором пропонується доповнити категорію «планування» наступним визначенням.

Планування – це системна управлінська діяльність керівництва підприємства, яка направлена на безперервний пошук та вибір найбільш ефективних напрямів діяльності з усіх можливих альтернатив, що повинно дати змогу підприємству реалізувати свої короткострокові цілі, які б дозволили йому оптимізувати витрати операційної діяльності та максимізувати його виручку від реалізації продукції в кризових умовах функціонування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. В статье рассмотрены основные взгляды разных учёных относительно определения категории «планирование», предложено дополнение категории «планирование» с учётом кризисных условий функционирования промышленных предприятий Украины.

Ключевые слова: планирование, управленческая деятельность, предприятие, альтернатива, выбор.

1. Акофф Р. Планирование в больших экономических системах / Р. Акофф. – М.: Прогресс, 1985. – 326с.

2. Бенвенисте Г. Овладение политикой планирования / Г. Бенвенисте.: пер. с англ. – М., 1994. – 304с.

3. Богатирьов А.М. Планування діяльності підприємств харчової промисловості в умовах ринку: монографія / А.М. Богатирьов, А.І. Бугенко, І.О. Кузнецова. – О.: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеська національна академія харчових технологій, 2003. – 274с.

4. БСЭ. Т. 19. – М.: Сов. Энциклопедия, 1975. – 864 с.

5. Брю С.Л. Экономика / С.Л. Брю, К.Р. Маконел. – М., 1992. – 544 с.

6. Бухалков М.И. Внутрифирменное планирование: учебник / М.И. Бухалков. – М.: ИНФРА – М., 2000. – 395с.

7. Вачугов Д.Д. Стратегия планирования. Основы менеджмента и рынка / Д.Д. Вачугов, В.Ф. Веснин // Социально-политический журнал. – 1970. - №8. – С. 15-18.

8. Горемыкин В.А. Планирование на предприятии: учебное пособие / В.А. Горемыкин, Э.Р. Бутулов, А.Ю. Богомолов. - М.: Рилант, 2000. – 328 с.

9. Економічна енциклопедія. Т 1. / за ред. Мочерного С.В. – К.: Академія, 2001. – 848с.

10. Ильин А.И. Планирование на предприятии: учебник / А.И. Ильин. – Мн.: Новое знание, 2003. – 635с.

11. Кернс К. Аналитическое планирование / К. Кернс, Т. Саати. – М.: Радио и связь, 1991. – 201 с.

12. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная политика / У. Кинг, Д. Клиланд.: пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. – 325 с.

13. Осипов В.И. Экономика предприятия: учебник / В.И. Осипов. – О: Маяк, 2005. – 724с.

14. Хойер В. Как делать бизнес в Европе / В. Хойер. – М.: Новости, 1991. – 200 с.

15. Ackoff R.L. A concept of corporate planning / R.L. Ackoff. - N.Y., 1970. – 501 p.

16. James L. Product system: Planning, Analysis and Control / L. James. – New-York – London – Sydney – Toronto: John Wiley and Sons, ins., 1970. – 454 p.

17. Schwendiman J.S. Strategic and long-range planning for the multinational corporation / J.S. Schwendiman. - N.Y.: Prayeger, 1973. – 425 p.

Summary. The article deals with basic views of different scholars on the definition of the category "planning". It is proposed to add the category "planning" in view of the crisis conditions industrial enterprises of Ukraine.

Keywords: planning, management activity, enterprise, an alternative choice.

Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Українська Л.О.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 339.137.2

ШВИДКІСТЬ ПОДАЧІ ТОВАРУ НА РИНОК ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА В ДИНАМІЧНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Мельник В.О., к.е.н., доцент,
Ткаченко Ю.Ю., магістр (УкрДАЗТ)*

В статті досліджено вплив швидкості подачі товару на ринок на конкурентоспроможність сучасного підприємства та обґрунтовано віднесення цієї економічної категорії до конкурентних переваг підприємства поряд з ціновими та якісними перевагами.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентна перевага, швидкість подачі товару на ринок.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання, що характеризуються відкритістю національного ринку та поширенням глобалізаційних процесів, проблема виживання підприємства будь-якої галузі напряму пов'язана з конкурентоспроможністю його продукції, тобто можливістю забезпечити задоволення потреб споживачів, з наявністю у нього необхідних для цього конкурентних переваг. Відповідно до існуючої на сьогоднішній день теорії конкуренції на ринках товарів, робіт, послуг [1] підприємство може використовувати одну з двох конкурентних переваг: низьку ціну на товар при відносному рівні його якості або високу якість товару при достатньо високій ціні на нього. Однак, враховуючи соціально-економічні процеси, що відбуваються в державі та впливають на рівень економіки та життя населення (споживачів), а також підвищення вимогливості споживача, який шукає необхідний йому товар високої якості за оптимальною (зниженою) ціною, виробники стикаються з необхідністю пошуку інших джерел забезпечення конкурентоспроможності своєї продукції та діяльності в цілому, у тому числі й за рахунок перегляду власної конкурентної переваги.

Аналіз останніх публікацій дозволив зробити висновок, що сьогодні досить значна частина досліджень в області підвищення конкурентоспроможності підприємства присвячена питанням посилення конкурентних переваг як

окремих елементів виробництва, так і діяльності в цілому. Так, у роботах Зозульова О.В. [2, 3] обґрунтовується доцільність певних маркетингових заходів, впровадження яких дозволяє підвищити вже існуючі конкурентні переваги. Ніколаєва А.М. [4] наголошує на стратегічному підході щодо досягнення цінових або якісних конкурентних переваг підприємством. Дикань В.Л. [5] розглядає ціну, якість та швидкість подачі товару на ринок як чинники конкурентоспроможності товару. Класифікація конкурентних переваг у роботі Азоева Г.Л. [6] більше відображає внутрішні сильні сторони діяльності підприємства та маркетингові підходи до підвищення його конкурентоспроможності

Виділення невирішених частин загальної проблеми. У той же час питання формування додаткових конкурентних переваг поряд з ціновими та якісними, що дозволяють підприємству бути конкурентоспроможними на ринку товарів, потребують подальшого дослідження.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу швидкості подачі товару на ринок на конкурентоспроможність сучасного підприємства та обґрунтування віднесення цієї економічної категорії до конкурентних переваг підприємства поряд з ціновими та якісними перевагами.

Виклад основного матеріалу. В умовах